

Asia: VN/9765/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimestä annettujen direktiivien täytäntöönpanoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajan yleiset huomiot esityksestä

Vammaisfoorumi kiittää lausuntopyyntöä. Vammaisfoorumi on 29 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten yhdenvertaisuutta ja osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa.

Vammaisfoorumi pitää kansallisten tasa-arvoelinten tehtäviä keskeisinä yhdenvertaisuuden edistämässä ja valvonnassa. On myönteistä, että näiden tehtävien sisältöä on tarkasteltu tasa-arvodirektiivien edellyttämällä tavalla. Vammaisfoorumi suhtautuu esitettyihin uudistuksiin myönteisesti, mutta kiinnittää huomiota siihen, että direktiivien kansallisessa täytäntöönpanossa tavoitteena on ollut ainoastaan direktiivien edellyttämien välttämättömien lainsäädäntömuutosten toteuttaminen. Vammaisfoorumi toteaa, että käsillä oleva uudistus olisi samalla tarjonnut hyvän mahdollisuuden myös laajempiin muutoksiin yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi. On harmi, että direktiivien hyväksynnän jälkeisen kahden vuoden täytäntöönpanoajan aikana ei hyödynnetä tilaisuutta laajempiin muutoksiin.

Suomessa vammaiset henkilöt kohtaavat syrjintää esimerkiksi rakenteellisten ja käytännön esteiden, saavutettavuuspuutteiden, palveluihin ja ohjeistukseen liittyvien ongelmien ja työllistymisen haasteiden takia. Lisäksi vammaisilla henkilöillä on usein rajalliset mahdollisuudet osallistua itseään koskevien päätösten tekemiseen ja vaikuttaa niihin. Tämän lisäksi vammaisista ihmisistä suuri osa on Suomen pienituloisimpia, alle köyhyysrajan (Invalidiliitto & EAPN-Fin – Köyhyysvahti 2025

Invalidiliitto. (2025, November 14). Köyhyysvahti 2025: yhä useamman perustoimeentulo vaarassa. <https://www.invalidiliitto.fi/ajankohtaista/koyhyysvahti-2025-yha-useamman-perustoimeentulo-vaarassa> [stm.fi] ja

Valtioneuvosto / Helsingin yliopisto – vammaisten oikeuksien tutkimus (2023)

Valtioneuvosto. (2023, December 12). Selvitys: Vammaiset henkilöt kokevat laaja-alaista eriarvoisuutta. <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/selvitys-vammaiset-henkilot-kokevat-laaja->

alaista-eriarvoisuutta [eapn.fi]). Siksi heidän toimeen tuloonsa vaikuttavat merkittävästi erilaiset etuudet. Yhdenvertaisuuden kannalta on tärkeää huomioida, että syrjinnän uhrin voi olla vaikea päästä oikeuksiinsa, minkä vuoksi nykyisiä keinoja oikeuksien turvaamiseksi tulisi kehittää ja resursseja vahvistaa.

Huomiot oikeudenkäyntiin liittyvistä ehdotuksista: a) hyvityskanteen määräajan keskeytyminen valtuutetun johtaman sovintomenettelyn ajaksi sekä yhdenvertaisuuslain mukaisissa asioissa lautakunnan ratkaisun lainvoimaiseksi tuloon asti ja b) tasa-arvovaltuutetun oikeus tulla kuulluksi tuomioistuimessa tasa-arvolain soveltamista koskeissa asioissa

Kaikki yllä mainitut ehdotukset ovat kannatettavia.

Ehdotuksessa mainitaan, että hyvityskanteen määräajan kulumisen keskeytymisen ulottaminen lautakuntamenettelyn keston sijasta lautakunnan ratkaisun lainvoimaiseksi tuloon asti voisi edelleen alentaa kynnystä hakea asiaan matalan kynnyksen oikeussuojaa lautakunnasta. Se, että asiasta olisi jo lautakunnan lainvoimainen ratkaisu, voisi tukea syrjintää kokenutta hakemaan oikeussuojaa myös tuomioistuimesta.

Suuri kuluriski voi muodostua esteeksi vammaiselle henkilölle syrjintäasian oikeuksiin pääsemiselle. Taloudellisten resurssien puute ja siviiliprosessiin liittyvä huomattava kuluriski muodostavat merkittävän esteen oikeussuojan toteutumiselle. Tämän vuoksi yhdenvertaisuuslakiin perustuvien hyvitysvaatimusten saattaminen käräjäoikeuden käsiteltäväksi on käytännössä mahdollista vain harvoin. Kuluriskin takia vammaisilla henkilöillä on huomattavasti vaikeampaa saada hyvitystä syrjinnän takia. Ensisijaiseksi ratkaisuksi Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on esittänyt, että lautakunnalla tulisi olla toimivalta määrätä hyvityksestä. Tällä hetkellä lautakunnalla on ainoastaan mahdollisuus suositella hyvitystä. Vammaisfoorumi yhtyy lautakunnan kantaan. Olisi erittäin tärkeää edistää haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden mahdollisuutta saada oikeussuojaa syrjintäasiassa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelinten riippumattomuus ja siihen liittyvät muutosehdotukset: lautakunnan henkilöstön nimittämistoimivalta ja valtuutettujen sidonnaisuusilmoitukset

Vammaisfoorumi korostaa tasa-arvoelinten riippumattomuuden ja itsenäisyyden varmistamisen keskeistä merkitystä. Vammaisfoorumi kannattaa esityksessä ehdotettuja muutoksia, joilla tasa-arvoelinten riippumattomuutta vahvistetaan.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun ja tasa-arvovaltuutetun työn järjestämiseen liittyvät asiat: toimivallan delegointimahdollisuus, toimiston sisäinen organisointi, kertomusten sisältö, syrjintää epäilevälle annettavat tiedot

Kaikki yllä mainitut ehdotukset ovat kannatettavia.

Huomiot yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoelimestä annettujen direktiivien sellaisista säännöksistä, joiden ei esitysluonnoksessa ole katsottu edellyttävän lainsäädäntömuutoksia

-

Huomiot ehdotusten vaikutuksista

-

Muut huomiot

Vammaisfoorumi arvostaa, että oikeusministeriö on teettänyt selvityksen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivallasta työelämän yhdenvertaisuuslain soveltamisalueella. Vammaisfoorumi toivoo, että selvityksen valmistuttua lainsäädännön tarvittavia muutoksia edistetään viipymättä.

Kyröläinen Anni
Vammaisfoorumi ry